

Η γερμανική κατοχή της Ελλάδας και οι

Αποστόλοι Πεδιάδας

Η κατοχή της Ελλάδας κατά τη διάρκεια του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ξεκίνησε τον Απρίλιο του 1941 και υπήρξε αποτέλεσμα της γερμανικής εισβολής. Η κατοχή τερματίστηκε με την αποχώρηση των Γερμανικών στρατευμάτων από την Ελλάδα τον Οκτώβριο του 1944. Σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως στην Κρήτη ή άλλα νησιά, γερμανικές φρουρές παρέμειναν μέχρι τον Μάιο και τον Ιούλιο του 1945. Η κατοχή επέφερε τεράστια δεινά στον ελληνικό λαό και προκάλεσε ανυπολόγιστες καταστροφές. Οι ανθρώπινες απώλειες της Ελλάδας κατά την διάρκεια του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου υπολογίζονται μεταξύ 300.000 και 770.000 αμάχων και 20.000 έως 35.000 στρατιωτών. Ανυπολόγιστες υπήρχαν και οι υλικές καταστροφές, αφού οδήγησαν σε πλήρη κατάρρευση την ελληνικής οικονομία. Την ίδια στιγμή, αναπτύχθηκε η ελληνική αντίσταση, η οποία υπήρξε η πιο δραστήρια στα κατεχόμενα κράτη της Ευρώπης. Οι αντιστασιακές ομάδες επιχειρούσαν κατά των Γερμανών, αλλά και κατά των ταγμάτων ασφαλείας. Όταν η Ελλάδα απελευθερώθηκε τον Οκτώβριο του 1944, υπήρχε κλίμα ακραίας πολιτικής πόλωσης, που σύντομα οδήγησε στο ξέσπασμα του εμφυλίου. Το ξέσπασμα του εμφυλίου πολέμου έδωσε την ευκαιρία σε πολλούς συνεργάτες των Ναζί, προδότες, μαυραγορίτες, κουκουλοφόρους, δωσίλογους, ανυπότακτους και Σουμπερίτες, όχι μόνο να ξεφύγουν από την τιμωρία, αλλά να αποτελέσουν την άρχουσα τάξη της μεταπολεμικής Ελλάδας, μετά την ήττα των αριστερών το 1949.

Δημογραφικά στοιχεία και η οικονομία του χωριού των Αποστόλων πριν την γερμανική κατοχή.

Όταν ήλθαν οι Γερμανοί στο χωριό των Αποστόλων, υπήρχαν 210 οικογένειες με 720 κατοίκους εκ των οποίων 321 ήταν άνδρες και 389 ήταν γυναίκες. Ελάχιστες οικογένειες ήταν γηγενείς. Οι πιο πολλές οικογένειες είχαν έρθει από το Λασιθί. Λίγες οικογένειες την δεκαετία του 1830 και οι περισσότερες την δεκαετία του 1860. Μετά την καταστροφή του Λασιθίου από τους Τούρκους το 1867, υπήρχαν και οικογένειες από άλλες

περιοχές που παρέμειναν, επειδή έβρισκαν δουλειές στο χωριό. Υπήρχαν ελάχιστοι αναλφάβητοι και αυτές ήταν κυρίως γυναίκες μεγάλης ηλικίας. Υπήρχαν 20 απόφοιτοι γυμνασίου και σχολαρχείου, ενώ υπήρχαν και 10 διακεκριμένοι επιστήμονες. Λειτουργούσε δημοτικό σχολείο με 82 μαθητές και δύο δασκάλους. Τα 2/3 των κατοίκων, ασχολούνταν αποκλειστικά με τη γεωργία και το 1/3 ήταν έμποροι, τεχνίτες, δάσκαλοι, μοδίστρες και εργάτες. Υπήρχαν 6 οικογένειες που ασχολούνταν με την γεωργία και την κτηνοτροφία. Το χωριό διέθετε ένα μηχανοκίνητο ελαιουργείο, αλευρόμυλο, πέντε φάμπρικες, ένα σχοινοποιείο, τρία εργαστήρια επεξεργασίας κεριών, δύο χαλκιδιά, τρία μαραγκούδικα και τέσσερα τσαγκάρικα. Δραστηριοποιούνταν έμποροι κεριού και επαγγελματίες τεχνίτες διαφόρων ειδικοτήτων που εξυπηρετούσαν τους κατοίκους του χωριού, αλλά και των άλλων τριγύρω χωριών. Υπήρχαν ακόμα 4 αυτοκίνητα, που εκτελούσαν δρομολόγια προς Ηράκλειο και Καστέλι.

Οι παραγωγικές εκτάσεις του χωριού ήταν περίπου 4.500 στρέμματα, εκ των οποίων 2.100 στρεμ. ήταν ελαιώνες με 25.000 ρίζες ελιές, 750 στρεμ ήταν αμπέλια, 1.400 στρεμ. ήταν χωράφια και 1.900 στρεμ. ήταν άγονες εκτάσεις, εκ των οποίων 260 στρεμ. μπορούσαν να καλλιεργηθούν. Υπήρχαν ακόμα 150 στρεμ. για οικόπεδα.

Πίνακας φυτικής παραγωγής

<i>Προϊόν</i>	<i>Ποσότητα σε οκάδες¹</i>
σιτάρι	20.000
μιγάδι	40.000
κριθάρι	35.000
ταγή	20.000
κουκιά, ρόβι	25.000
ρεβύθια, φασόλια	20.000

¹ Κάθε οκά είναι 1280 γραμμ.

Το ζωικό κεφάλαιο περιελάμβανε τα εξής:

700 πρόβατα από τα οποία τα 200 ήταν οικόσιτα, 300 αίγες οικόσιτες, 15 βόδια, 260 αγελάδες, 30 μουλάρια, 130 γαϊδούρια, 2.000 όρνιθες, 500 κουνέλια, 250 ζευγάρια περιστέρια, 200 κυψέλες μέλισσες.

Η κατάληψη του χωριού από τους Γερμανούς και το ξεσπίτωμα

Στους Αποστόλους οι Γερμανοί ήρθαν αρχές Ιουνίου του 1941. Η κατάληψη του χωριού -και όχι μόνο του δικού μας- έγινε από έναν μοτοσικλετιστή και πέντε ποδηλάτες οπλισμένους Γερμανούς στρατιώτες. Αυτό έγινε γιατί οι Κρητικοί είχαν ανατινάξει την γέφυρα στον ποταμό Κολομόδη και δεν μπορούσαν να περάσουν οχήματα. Επιτάξανε όλα τα καλά σπίτια και μάλιστα όλα όσα είχαν οντά. Για τους χωριανούς άφησαν τους στάβλους και το πολύ ένα δωμάτιο, ενώ σε πολλές περιπτώσεις τους έδιωξαν τελείως από τα σπίτια τους. Οι Γερμανοί για να ζήσουν κατίσχυαν το λάδι, τα σιτηρά, τα όσπρια και άλλα τρόφιμα. Απαγόρευαν να σφάζουν χοίρους και βόδια στους χωριανούς. Τα ζώα που είχαν επιτάξει τα είχαν σημαδεύσει με σαμίες. Πολλές μεγάλες ελιές και άλλα δένδρα κόπηκαν για να ζεσταίνονται τον χειμώνα, αλλά και να μαγειρεύουν. Κατά την διάρκεια της γερμανικής κατοχής στους Αποστόλους έμεναν 300 περίπου Γερμανοί στρατιώτες. Αυτό δε συνέβαινε τυχαία, αφού το χωριό μας διέθετε τα καλύτερα σπίτια της περιοχής. Οι Αποστολιανοί λόγω του πλούτου τους από το εμπόριο, είχαν 17 μαγαζιά στο Αρκαλοχώρι και νοίκιαζαν και 4 πάγκους κάθε Σάββατο, από τους τεχνίτες, τους αυτοκινητιστές, τους υπαλλήλους, τους γεωργούς με παραγωγή σε φασόλια, δημητριακά, κρασί, ρακί, λάδι, αλλά και καπνά. Λόγω αυτού του πλούτου, οι Αποστολιανοί έβαζαν τους καλύτερους μαστόρους ακόμα και από την Κάρπαθο και έχτιζαν τα σπίτια τους.

Σπίτια που έμεναν Γερμανοί:

- Ηγουμενάκη Νικόλαου (Γουμενονικολή) . Μένανε 12 Γερμανοί.
- Παντελάκη Θεοχάρη (Παντελοθεοχάρη) . Μένανε 4 Γερμανοί.

- Στο *Πανελλήνιο* μένανε οι χειριστές βαρέων μηχανημάτων
- Παντελάκη Μανόλη (Παντελομανόλη) Μένανε 8 Πολωνοί .
- Σαββάκη Μανόλη (Σαββομανόλη)
- Σμαριανάκη Μανόλη (Μπεγάκη). Έμενε ανώτερος Γερμανός αξιωματικός και η *Γκεστάμπο*.
- Σμαριανάκη Στέλιου (Στέλιου του Χατζή)
- Ηγουμενάκη Γιάννη (Γιάγκου)
- Ηγουμενάκη Μανόλη (Μανόλα)
- Παπαδογιωργάκη Λευτέρη (Παπαδολευτέρη)
- Πετρομιχελάκη Νικόλαου (Μπουρνάζου)
- Ηγουμενάκη Γρηγόρη (Γουμενογρηγόρη)
- Δαμιανάκη Γιώργη (Γιώργη του Ανδρέα)
- Δημοτικό Σχολείο Αποστόλων
- Πρατικάκη Γιάννη (Κυριακογιάννη, σπίτι και μαγαζί)
- Παπασταυράκη Γιώργη (Παπασταυράκη)
- Κουμπενάκη Νικόλαου (Σωμαρονικόλη)
- Δαμιανάκη Γιάννη (Έμπορα)
- Νικολακάκη Μανόλη (Ντακούνα)
- Κοκκινάκη Δημήτρη (Κοκκινοδημήτρη)
- Μπαντελάκη Μανόλη (Μπαντελομανόλη, στο πέρα πηγάδι)
- Πετρομιχελάκη Αντώνη (Μπογιατζή)
- Πετρομιχελάκη Δαβίδ (Μπαζίνα)
- Ηγουμενάκη Δημοσθένη (Δημοσθένη)
- Πετρουγάκη Κωστή (Κωστή της Κόκκινης)
- Φαρσαράκη Γιώργη (Φαρσάρη)

- Κοκκινάκη Γιώργη (Κοκκινάκη)
- Ποταμιανάκη Γιώργη (Τσιλιτζίρη, σπίτι και μαγαζί)
- Στρατάκη Μανόλη (Μάστορα)
- Στρατάκη Γιώργη (του αγρονόμου ο πατέρας)
- Στρατάκη Ζαχάρη (Στρατοζαχάρη)
- Πετροδασκαλάκη Απόλλων (Απόλλων του Τζανή)
- Στρατάκη Κανάκη (Κανάκη)
- Στρατάκη Χαρίκλειας
- Στρατάκη Μανόλη (Μαραγκού)
- Στρατάκη Κωστή (Τηγανίτη)
- Παπαδάκη Αλέξανδρου (Αλέξανδρου)
- Σαμπαθιανάκη Γιώργη του Κων/νου (Σαμπαθιανού)
- Μαθιουδάκη Γιώργη (Κουβάκη)
- Μαθιουδάκη Μανόλη (Φουντομανόλη)
- Σαμπαθιανάκη Μανόλη (Δάσκαλου)
- Καρουζάκη Γιώργη (Καρουζογιώργη)

Καθαίρεση προέδρου

Όταν κατέλαβαν οι Γερμανοί το χωριό, καθαίρεσαν το δημοτικό συμβούλιο και τον εκλεγμένο πρόεδρο που ήταν ο Ηγουμενάκης Χαρίδημος του Εμμ. (Γουμενοχαρίδημος) και διόρισαν πρόεδρο τον Παπαδάκη Γιάννη του Ηρακλή (μα το σταυρό μου), αλλά πολύ σύντομα έπαυσαν και αυτόν και διόρισαν τον Σμαριανάκη Μανόλη του Θεοχάρη (Μπεγάκη), ο οποίος παρέμεινε όλη την Κατοχή πρόεδρος. Γραμματέας παρέμεινε ο Μιζεράκης Γιάννης από το Μουχτάρω.

Η ψυχολογική βία

Οι Αποστολιανοί ήταν ανοιχτόμυαλοι, λόγω του εμπορίου και νοικοκυραίοι. Βρέθηκαν από την μία μέρα στην άλλη υπόδουλοι

σε ένα καθεστώς, που εκτός της απειλής των όπλων, η ψυχολογική βία ήταν κυρίαρχη για την υποταγή, και τον έλεγχο. Η ψυχολογική βία περιελάβανε περιορισμό, απομόνωση, λεκτική κακοποίηση, υποτίμηση νοημοσύνης, υβρεολόγιο, ειρωνεία και ένταση φωνής. Η σωματική βία περιελάβανε ξυλοδαρμούς, φάλαγγα, ορθοστασία, μαρτύριο σταγόνας, και άλλα πολλά βασανιστήρια, που γνώριζαν καλά οι Γερμανοί. Όλα αυτά είχαν σοβαρότατες συνέπειες για τους προγόνους μας, με αποτέλεσμα να περιοριστούν έμμεσα, αλλά και να εξαφανιστούν ήθη και έθιμά τους.

Οι περιπολίες

Οι Γερμανοί γενικά κακοποιούσαν τους κατοίκους δίχως οίκτο και σεβασμό για κανέναν. Δε σέβονταν ούτε καν τις έγκυες γυναίκες και τους γέροντες. Οι Γερμανοί σαν κατακτητές, δεν έβλεπαν με καλό μάτι τις δημόσιες συγκεντρώσεις και ιδιαίτερα αυτές που γινόντουσαν βράδυ. Απαγόρευαν την κυκλοφορία από την δύση του ηλίου μέχρι την ανατολή. Το μέτρο εφαρμόζονταν από δύο περίπολα, που αποτελούνταν από δύο πάνοπλους Γερμανούς το κάθε ένα. Είχαν εντολή να πυροβολούν δίχως καμία προειδοποίηση. Εκτός από τα περίπολα, υπήρχαν φρουροί σε σπίτια, όπου έμεναν υψηλόβαθμοί Γερμανοί αξιωματικοί. Ο αξιωματικός της *Γκεστάπο*, που έμενε στο σπίτι του Σμαριανάκη Μανόλη (Μπεγάκη), κυκλοφορούσε πάντα με δύο πάνοπλους Γερμανούς στρατιώτες.

Το μαγειρείο

Οργάνωσαν μαγειρείο εκεί που είναι σήμερα το σπίτι του Κωστή Γ. Ποταμιανάκη. Είχαν γεμίσει ένα λάκκο με νερό πίσω από το μαγειρείο και πέταγαν τα απορρίμματα του μαγειρείου. Εκεί ψάρευαν της πορτοκαλόφλουδες τα πεινασμένα παιδιά. Στο μαγειρείο οι γυναίκες της δεκαπενθήμερης αγγαρείας, κουβαλούσαν νερό από τα πηγάδια. Έπλεναν, καθάριζαν πατάτες, κρεμμύδια, έπλεναν τσουκάλια, караβάνες, καζάνια και καθάριζαν τα μαγειρεία δίχως να τρώνε ένα κομμάτι ψωμί. Τηγάνιζαν πατάτες και μαζί με άλλα τρόφιμα και νερό σε κάνιστρα, τα μετέφεραν στο αεροδρόμιο του Καστελλίου και από εκεί οι Γερμανοί με εξακινήτριά αεροπλάνα τα μετέφεραν στην Αφρική, για της ανάγκες της στρατιάς του Romel .

Καταφύγια

Κατασκεύασαν καταφύγια στο χώρο που είναι το σπίτι του Δαμιανάκη Μανόλη και ο κήπος του Πετρουγάκη Μανόλη. Σκέπασαν τα καταφύγια με χώματα που έφεραν από το πηγάδι της βρύσης με φορτηγά που ρυμουλκούσαν βαγονέτα και όλα αυτά με αγκαρείες.

Χώρος διασποράς

Στην σωχώρα ήταν κυρίως ο χώρος διασποράς των μηχανημάτων, που κατασκεύαζαν το αεροδρόμιο στο Καστέλλι. Τα έφερναν κάθε βράδυ για να μην τα βομβαρδίσουν τα εγγλέζικα αεροπλάνα. Οι χειριστές αυτών των μηχανημάτων μένανε στο *Πανελλήνιο* και τρώγανε από το μαγειρείο που ήταν στου Ψαρομανόλη στο Σκλαβεροχώρι. Μερικά ονόματα χειριστών όπως μου τα είπε ο Κωστής Ψυλλάκης είναι ο Idi, Alpert, Loudvik, Frank, Ant ,

Τηλεφωνικό κέντρο

Κατασκεύασαν τηλεφωνικό δίκτυο και τηλεφωνικό κέντρο, το οποίο ήταν στο σπίτι του Ηγουμενάκη Νικολάου (Γουμενονικόλη). Τοποθέτησαν τηλέφωνα σε πολλά σπίτια όπου έμεναν Γερμανοί αξιωματικοί.

Ασύρματος

Εγκατέστησαν ασύρματο στον οντά του Γιάννη Δαμιανάκη (Εμπορα). Ο Γερμανός χειριστής ήλθε μετά την απελευθέρωση στο χωριό .

Τα ιατρεία

Εξόπλισαν δύο ιατρεία στο σπίτι του Ζαχάρη Δ. Στρατάκη και Γιώργη Β. Καρουζάκη .

Φαρμακείο

Στο πόρτεγο του Τσικαλάκη Γιάννη ήταν το φαρμακείο τους. Όταν έφευγαν οι Γερμανοί, όλα τα φάρμακα και το υγειονομικό υλικό το πέταξαν μέσα στο σαρνίτσι που είχε νερό.

Η εξάσκηση των στρατιωτών

Στο σπίτι του Πετρουγάκη Κωστή εξασκούνταν οι στρατιώτες πέφτοντας από τα κεραμίδια σε ειδικό δείκτη που κρατούσαν 8 Γερμανοί στρατιώτες.

Η λέσχη αξιωματικών

Οργάνωσαν λέσχη αξιωματικών στο σπίτι του Δημοσθένη Γ. Ηγουμενάκη, αφού έδωξαν την οικογένεια του. Πήγαν στο σπίτι του Δοξαστή Πετροδοσκαλάκη, έφτιαξαν τζάκι στο πόρτεγο, που ήταν η κεντρική αίθουσα, σοβάτισαν σαγρέ τους τοίχους και διακόσμησαν τους τοίχους με παραστάσεις από την ζωή του χωριού, αλλά δεν υπάρχουν όλες σήμερα. Διαμόρφωσαν και το υπόλοιπο σπίτι για τις ανάγκες της λέσχης και κάθε βράδυ μαζευόντουσαν όλοι οι αξιωματικοί του χωριού, παίζανε χαρτιά τους παίζανε ακορντεόν, τρώγανε, πίνανε και φεύγανε αργά το βράδυ μεθυσμένοι από την αγαπημένη τους ρακή.

Το κρατητήριο

Οι Γερμανοί θεώρησαν ότι Αποστολιανοί βοηθούσαν αντάρτικες ομάδες. Γι αντίποινα συνέλαβαν 40 άνδρες . Τους έκλεισαν στον Αι Γιώργη και τους φρουρούσαν όλο το είκοσιτετράωρο μέχρι να τους πάνε στις φυλακές της Αγιάς στα Χανιά. Οι Απολλόδωρος Ηγουμενάκης και Μανόλης Ηγουμενάκης έδιναν στα παιδιά που παίζανε στον περίγυρο του ναού τσιγάρα και αυτοί πέταγαν, από τα δώματα , μια πέτρα από την άλλη πλευρά που ήταν ο σκοπός , αυτός πήγαινε να δει τη συμβαίνει και τα παιδιά πετούσαν τα τσιγάρα από το παράθυρο μέσα στο ναό. Όλο το χωριό πήγε στη Ρουσάκη Μαρία για να μεσολαβήσει στον φίλο της Γερμανό αξιωματικό. Είχε κάνει μαζί του την κόρη της Λότα και τον παρακάλεσε να τους αφήσουν ελεύθερους. Η Ρουσομαρία έπεισε τον Γερμανό φίλο της αξιωματικό και οι Γερμανοί τους ελευθέρωσαν. Έτσι όλο το χωριό ανακουφίστηκε. Οι σαράντα άνδρες έμεινα τρεις μέρες στο ναό . Η Ρουσομαρία ήρθε στο χωριό με την αδελφή της Αννίκα και το θείο της Ρουσογιάννη από το Λασιίθι. Ήρθαν στο χωριό για να γλιτώσουν από βεντέτα. Τον πατέρα της Ρουσομαρίας τον ρίξαν σε ένα πηγάδι κι όταν

αυτός πιάστηκε από το μποτζάλε του πηγαδιού, του κόψανε τα χέρια και πνίγηκε.

Απόπατοι και λουτρά

Κατασκεύασαν δυο απόπατους για τις ανάγκες τους, όπου τους ζέσταιναν νερό για να πλένονται και όλα αυτά με αγγαρείες .

Το πεδίο βολής

Στο *Αμυγδάλι* οι Γερμανοί οργάνωσαν πεδίο βολής για πολεμικά αεροπλάνα. Με αγγαρείες οι Αποστολιανοί έκαναν μεγάλους σωρούς από πέτρες και τις άσπριζαν. Οι Γερμανοί πιλότοι έκαναν εξάσκηση σκοπεύοντας στους άσπρους σωρούς με τιμεντένιες βόμβες.

Καύσιμα

Στις *Κόρες* στο *Κεφάλι* του Γουμενοχαρήδημου ήταν οι αποθήκες καυσίμων.

Οι κατάλογοι για δεκαπενταμερία

Ο πρόεδρος του χωριού έδινε στους Γερμανούς τους καταλόγους των ανδρών και των γυναικών, που έπρεπε να πάνε για δεκαπέντε μέρες τον μήνα αγγαρεία, όχι πάντα δίκαια. Οι Γερμανοί μετά, ανάλογα με τον σωματότυπο και την μυϊκή δύναμή τους, τους έστελναν να σπούνε πέτρες στο *Δροσίτη* ή να κάνουν άλλες δουλείες πάντα με την επίβλεψη οπλισμένου Γερμανού στρατιώτη.

Η εισπραξη των φόρων και οι σαμίες

Ο αγροφύλακας μαζί με τους Γερμανούς εισέπρατταν τους φόρους από τα γεννήματα της γης στα αλώνια. Από τις φάμπρικες και το συνεταιρικό εργοστάσιο, εισέπρατταν το λάδι. Χοίροι, αγελάδες, μοσχάρια, είχαν σημαδευτεί με σαμίες και τα έτρωγαν μόνο Γερμανοί.

Οι φιλοξενούμενοι

Εκτός από τους μόνιμους κατοίκους, την περίοδο της κατοχής έμεναν 100 με 150 παιδιά και ενήλικες από το Ηράκλειο και από αλλού, γιατί ήταν περισσότερο ασφαλείς στο χωριό, αλλά και το σημαντικότερο ότι στο χωριό θα έβρισκαν κάτι να φάνε.

Η συμμετοχή στις εκδηλώσεις

Οι Γερμανοί συμμετείχαν, όταν τους προσκαλούσαν σε γάμους, βαπτίσεις, στρούμπους, γλέντια και άλλες εκδηλώσεις. Έτρωγαν, έπιναν και κατά κανόνα μεθούσαν .

Ανέκδοτες ιστορίες από την Γερμανική κατοχή στους Αποστόλους

Το συνεταιρικό εργοστάσιο (15),(26)

160 πρωτοπόροι Αποστολιανοί, Σαμπαθιανοί και Ζωφοριανοί γεωργοί, πήραν δάνειο 300.000 δραχμές το 1934 και ίδρυσαν στο χωριό συνεταιρικό ελαιουργικό εργοστάσιο με αλευρόμυλο που πρωτολειτούργησε το 1937. Ήταν το πιο σύγχρονο της εποχής του. Οι Γερμανοί το επιτάξανε και εφάρμοσαν κοινό σωρό. Στο εργοστάσιο υπήρχε και μια γεννήτρια μάρκας Deutch για της ανάγκες φωτισμού του εργοστασίου. Όταν οι Γερμανοί είδαν την γερμανική γεννήτρια, ήταν τόσοσ ο ενθουσιασμός τους, που ο επικεφαλής Γερμανός αξιωματικός, παράταξε μια διμοιρία Γερμανούς στρατιώτες και παρουσίασαν όπλα προς τιμή της γεννήτριας. Η πρώτη αυτή γεννήτρια αντικαταστάθηκε από μεγαλύτερη, γιατί αναβάθμισαν το εργοστάσιο και άλεθαν ελιές και από άλλα χωριά. Εφάρμοσαν κοινό σωρό και για κάθε πέντε οκάδες ελιές οι παραγωγοί έπαιρναν μια οκά λάδι. Όταν έφευγαν οι Γερμανοί, ήθελαν να την καταστρέψουν, αλλά οι χωριανοί με αυγά, όρνιθες, σταφίδες και ρακή, τους έπεισαν να μην την καταστρέψουν. Αργότερα οι χωριανοί, το 1945, με το αυτοκίνητο του Καλογεράκη Μιχάλη (Ψαρομιχάλη), πήραν από τον Κάστελλο στύλους, από την αποθήκη που είχαν οι Γερμανοί, και έφτιαξαν δίκτυο ρεύματος σε όλο το χωριό. Χρησιμοποίησαν την γεννήτρια αυτή και τους μονωτήρες από το τηλεφωνικό δίκτυο των Γερμανών. Υπήρχαν μόνο λάμπες στα σπίτια. Ρεύμα υπήρχε από το σούρουπο μέχρι τις 10 το βράδυ. Το σύνθημα ότι θα σταματούσε το ρεύμα, ήταν δύο μικρές διακοπές, ακολουθούσαν 10 λεπτά με ρεύμα και μετά παύση.

Οι δώδεκα Αποστολιανοί και το 17 ημερών ταξίδι (8),(15),(23),(31)

Με την κατάρρευση του μετώπου την άνοιξη του 1941, οι πολεμιστές της Αλβανίας καταταλαιπωρημένοι προσπαθούσαν να επιστρέψουν στα σπίτια τους. Απομηνάρια ενός στρατού που δοκιμάστηκε σκληρά στα πεδία των μαχών, αλλά ανταπεξήλθε με απρόσμενη επιτυχία. Εμφορούνταν από αντιφατικά συναισθήματα. Από τη μια αισθανόταν περήφανοι ότι αυτοί ήταν οι πραγματικοί νικητές του πολέμου. Από την άλλη όμως, με την τροπή που πήραν τα πράγματα, είχαν έντονα την αίσθηση της προδοσίας και της εγκατάλειψης. Ταλαιπωρημένοι και νηστικοί έπαιρναν ό,τι τους έδιναν από τα χωριά που περνούσαν και αυτοί έδιναν ότι τους βάραινε στην πορεία τους, όπλα, σφαίρες και πολυβόλα. Κάθε στρατιώτης προσπαθούσε με κάθε τρόπο να σωθεί και να επιστρέψει στο σπίτι του. Γενικά οι νησιώτες αποκλείστηκαν στην ηπειρωτική χώρα και δεν μπορούσαν να επιστρέψουν στα νησιά τους, επειδή δεν υπήρχαν πλοία, αλλά και δεν το επέτρεπαν οι Γερμανοί. Αν κάποιο πλοίο τολμούσε να αποπλεύσει δίχως άδεια, οι Γερμανοί το βύθιζαν. Γι' αυτούς τους λόγους, πολλοί Αποστολιανοί παρέμεναν στην Αθήνα μέχρι να βρεθεί κανένα καΐκι να τους μεταφέρει κρυφά στην Κρήτη. Πολλοί χωριανοί μας, έμεναν στην βίλα του Χαλιαδάκη Σταύρου (Σταύρος του Καλόγερου), που ήταν εκεί που είναι σήμερα το Ολυμπιακό στάδιο της Αθήνας και στην βίλα που είχε ο γιατρός Ηγουμενάκης Γιώργης του Κων/νου. Εκεί που ήταν το αεροδρόμιο του ελληνικού. Δεν έμεναν μόνο Αποστολιανοί, αλλά και άλλοι στρατιώτες από τα γύρω χωριά. Εκεί προσπαθούσαν να επιβιώσουν με πολλές φυλλάδες που καλλιεργούσαν και αλάδωτες βρούβες, με πολλή πείνα, πολλές ψείρες και κοριούς.

Οι Πετρουγάκης Γιώργης (Γιώργης της Κόκκινης) , Ηγουμενάκης Απολλόδωρος (Απολλόδωρος), Κοντογιαννάκης Μανόλης (Κοντοκόλης), Καρουζάκη Μαρία (το Μαριώ της Αρετής), Παπαδάκης Δημήτρης του Γιώργη (Δημήτρης του Παπαδογιώργη), Ροδιτάκης Νικόλαος (Λαμπάδας) , Στρατάκης Μανόλης του Χαρίδημου, συνολικά 12 Αποστολιανοί, κατάφεραν να μπουν σε ένα καΐκι από την Πελοπόννησο και

κάνανε 17 ημέρες να αποβιβαστούν στην παραλία του Φόδελε. Για οχτώ μέρες μείνανε σε ένα ξερονήσι, γιατί είχε θάλασσα με πολύ λίγο νερό και φαγητό. Έτρωγαν από τα λιγοστά τρόφιμα που τους είχαν μείνει και πολλές πεταλίδες. Εκεί που γύρναγαν στο νησί, βρίσκουν ένα αγριοκάτσικο. Μετά από πολύ κυνηγητό το κατσίκι πήγαινε προς σε έναν γκρεμό. Ο Απολλόδωρος που ήταν σβέλτος, αλλά και βοσκός, με κίνδυνο της ζωής του το πιάνει και μαζί με τον Κοντοκόλη που ήταν και αυτός βοσκός, το σφάζανε. Ένα μέρος το κάνανε οφτό και το άλλο το βράσανε σε ένα ντενεκέ με θαλασσινό νερό.

Όταν αποβιβάστηκαν στο Φόλελε, κάνανε ότι ήταν γεωργοί ή βοσκοί, μακριά ο ένας από τον άλλο και με τα πόδια ήρθαν στο χωριό.

Η φιλία του Αυστριακού (5)

Ένας Αυστριακός που τον λέγανε Ernest Koler, έμενε στου Κοκκινάκη Δημήτρη και είχε αποκτήσει φιλία με την οικογένειά του. Του είπαν ότι είχαν έναν γιο στην Αθήνα, που την χρονιά αυτή ήταν ο μεγάλος λοιμός –χειμώνας 1941-1942- και στενοχωριόταν αν είχε να φάει. Ο γιό τις Γιώργης, είχε τελειώσει την Σχολή Ευελπίδων και ήταν αξιωματικός. Την περίοδο του μεγάλου διχασμού τον είχαν αποτάξει, σαν Βενιζελικός που ήταν, αλλά τον επανέφεραν πάλι. Ο Έρνεστ θα πήγαινε στην Αθήνα και είπε στον Κοκκινοδημήτρη να του ετοιμάσει ένα δέμα να το πάει στον γιό του. Ο Κοκκινοδήτρη ήταν καχύποπτος, αλλά τελικά πείστηκε και ετοίμασε το δέμα. Ο Αυστριακός πήγε το δέμα στο Κουκάκι, αφού εκεί του είχαν δώσει την διεύθυνση. Δεν βρήκε τις τον Γιώργη, γιατί είχε μετακομίσει. Ρώτησε στη γειτονία, αλλά δεν ήξεραν πού μετακόμισε. Ο Έρνεστ επέμενε και κατάφερε και βρήκε πού έμενε ο Κοκκινάκης. Τον βρήκε στην Κηφισιά. Όταν έφτασε στο σπίτι που έμενε ο Κοκκινάκης και τον ζήτησε, τις φοβήθηκε μην τον συλλάβουν και προσπάθησε να φύγει. Όταν τις του είπε για ποιο λόγο τον ήθελε, χάρηκε διπλά, γιατί έμαθε νέα από την οικογένειά του, αλλά και γιατί είχε να φάει.

Η αυτοθυσία του Elvin (14), (15)

Στο σπίτι του Σμαριανάκη Μανόλη (Μπεγάκη) έμενε τις υψηλόβαθμος αξιωματικός, που κυκλοφορούσε πάντα με δύο

οπλισμένους Γερμανούς στρατιώτες. Στο ίδιο σπίτι ήταν και η *Γκεστάπο*. Παγίδευαν τις πόρτες, αλλά και τη λοτζέτα με απασφαλισμένες χειροβομβίδες. Ο Γερμανός γιατρός Elvin (Ελβιν) μαζί με άλλο έναν Γερμανό τον Richard (Ρίχαρτ), ήθελαν να μπουνε στον οντά από την λοτζέτα. Λόγω της οχλοβοής που υπήρχε στο δρόμο, γιατί μόλις είχαν συλλάβει οι Γερμανοί τον Δαμιανάκη Γιώργη (Γιώργη του Ανδρέα) και τον είχαν μεταφέρει στο σπίτι του Σμαριανάκη Μανόλη (Μπεγάκη), που ήταν η *Γκεστάπο* για ανάκριση. Από βιασύνη ξέχασαν την χειροβομβίδα και ανοίγοντας την λοτζέτα έπεσε η χειροβομβίδα. Την έπιασε ο Elvin και όταν αντιλήφθηκε ότι ήταν ανασφάλιστη, είπε στον Richard να απομακρυνθεί. Δεν την πέταξε στο δρόμο που μπορούσε , γιατί όσο μακριά και αν την πετούσε, υπήρχαν τόσο πολλοί άνθρωποι στο δρόμο και την αυλή, που σίγουρα θα έπεφτε πάνω σε ανθρώπους. Προτίμησε να την κρατήσει στο σώμα του πέφτοντας στο δώμα και από την έκρηξη έγινε κομμάτια. Ο Elvin πραγματικά θυσιάστηκε, γιατί αν έριχνε την χειροβομβίδα στο δρόμο, θα σκοτώνονταν πολλοί άνθρωποι. Ο Έλβιν εκτός από γιατρός, είχε κλασική παιδεία και μιλούσε ελληνικά. Αυτό έγινε το 1943.

Το κορασοπούλι (10)

Ζούσαν τα Αποστολιανάκια τα χρόνια της κατοχής την καταπίεση του κατακτητή. Έσφιγγαν τις μικρές γροθιές τους και είχαν πόθο τότε θα μεγαλώσουν, για να διώξουν τους Γερμανούς μαζί με τον κύρη τους και τον παππού τους. Ένα όμως κορασοπούλι δεν περίμενε να μεγαλώσει και αντί να παίζει με της πάνινες κούκλες της και να βοηθά την γιαγιά της να μαγειρεύουν, έπαιζε με το θάνατο. Φορούσε τα στιβανάκια της και το ρασιδάκι της και κάτω από αυτό έκρυβε όπλα και σφαίρες που της έδιναν οι μεγάλοι και τα κουβαλούσε από το χωριό στην *Αλατσίδα* στην πάνω *Χαλέπα*. Μέρα μεσημέρι, μασώντας την τσίχλα της αδιάφορα και σκουντουφλώντας επίτηδες, περνούσε μπροστά από τις γερμανικές σκοπιές και από τα περίπολα. Αυτό επαναλαμβάνονταν πολλές φορές. Τους κοίταζε κατάματα και τους έλεγε ότι δεν τους φοβάται. Την κατεβάζανε οι μεγάλοι με βουρλιές στην *Αλατσίδα* και άφηνε ή έπαιρνε όπλα και σφαίρες. Αυτό το, κορασοπούλι δεν ήταν άλλο από την Αλίκη Στρατάκη – Κολομοίρη .

Η γέννα και ο γάιδαρος (16)

Η Ρουσάκη Μαρία είχε ερωτευθεί έναν Γερμανό αξιωματικό και έμεινε έγκυος. Τρεις μέρες κοιλοπονούσε και δεν μπορούσε να γεννήσει. Έφεραν από το Μουκτάρω το γιατρό Παπαιωάνου και την ξεγέννησε δεν είχε όμως χρήματα να τον πληρώσει και αυτός της πήρε το γάιδαρο. Η Ρουσομαρία είχε χιούμορ και έλεγε γέννησα εγώ καλά κακά αλλά πως θα συνεννοούμαι. « που θα μιλάει Γερμανικά το κοπέλι μου.»

Το Δημοτικό Σχολείο Αποστόλων (17)

Το Δημοτικό σχολείο επιτάχτηκε από τους Γερμανούς και τα παιδιά έκαναν μάθημα στο σπίτι της Αφροδίτης Κουμπενάκη. Αργότερα το αγόρασε ο Καρουζάκης Νίκος του Βασιλείου (Καρουζονικόλης), στου Βονιανάκη Αντώνη στο μαγαζί στο πάνω χωριό και στο πόρτεγο του Κωστή Πετρουγάκη.

Οι πατάτες (12)

Οι Γερμανοί καλλιεργούσαν όλα τα τζετζερβατικά για να τρώνε. Φύτευαν και πατάτες. Όλα με αγγαρείες. Ο Πρατικάκης Αντώνης (Κυριακαντώνης) ήταν αγγαρεία και φύτευε πατάτες. Φορούσε φαρδιά παντελόνια, έδενε τα μπατζάκια στο κάτω μέρος, έσκιζε τις τσέπες και γέμιζε τα μπατζάκια με σπορικές πατάτες. Έλεγε στον επικεφαλή Γερμανό αξιωματικό: «Καμαρώτο πάει σπίτι φέρει καπνίσουμε». Πήγαινε στο σπίτι τις πατάτες και συνέχιζε την δουλειά του. Τον λογαριασμό, το ξύλο, το έτρωγε, όταν δεν φύτρωναν οι πατάτες. Μια φορά ξεκρέμασε με ένα μακρύ καλάμι ένα κομμάτι κρέας που είχαν κρεμάσει οι Γερμανοί στο βορινό παράθυρο του Πανελλήνιου. Όταν τον ανακάλυψαν οι Γερμανοί, αυτός επέμενε ότι το έφαγαν οι γάτες λέγοντας : «Οι μιάου μιάου το έφαγαν».

Το κουτί με τα χρώματα βαφής (11)

Στο σπίτι του Πρατικάκη Αντώνη πήγαιναν τρεις Γερμανοί το βράδυ και έπιναν ρακές τρώγοντας σταφίδες. Μια μέρα πήγε άλλος ένας. Μόλις έπεσε στην αντίληψή του ένα κουτί με χρώμα, αφού το πήρε στα χέρια του και διαπίστωσε ότι προέρχονταν από το εργοστάσιο του πατέρα του στη Γερμανία,

ήταν τόση η συγκίνησή του, που έβαλε τα κλάματα. Αναλογίζονταν, αν γυρίσει ποτέ και αν βρει ξανά το εργοστάσιο του πατέρα του. Εξήγησε ότι η πρώτη ύλη για την καλύτερη βαφή ήταν η φέτσα από το κρασί.

Η άδικη τιμωρία του Κωστή Ψυλλάκη (8)

Ένας Γερμανός αξιωματικός έμενε στο σπίτι του Ηγουμενάκη του Γρηγόρη του Γεωργίου στο *Κουτούτο*. Είχε απλώσει μια κουβέρτα στο βασιπέτι. Ο Πρατικάκης Αντώνης του την πήρε. Ο Γερμανός νόμιζε ότι του την πήρε ο Ψυλλάκης ο Κωστής και από τότε τον κυνηγούσε και δεν του έδινε σοκολάτες. Έδινε όμως στον αδελφό του τον Μιχάλη. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η πείνα ήταν τόσο μεγάλη, που η μάνα του Κωστή του Ψυλλάκη έλεγε στα παιδιά της: « *Λίγο λίγο το ψωμί και χαχαλιές τσι βρούβες* ».

Η Λιλίκα και οι σοκολάτες (9)

Στο σπίτι του Φαρσαράκη Γιώργη έμενε ένας Γερμανός που τον έλεγαν Kurt (Κούρτ). Έπαιρνε τακτικά δέμα από την Γερμανία με γλυκά, σοκολάτες και κορν φλάουαρ. Δεν τα έτρωγε, αλλά δεν έδινε και στα τέσσερα παιδιά του Φαρσάρη. Η Άννα και ο Στέλιος κρατούσαν τσίλιες και η Λιλίκα έμπαινε στο δωμάτιο του Γερμανού και έπαιρνε τις σοκολάτες.

Ο Κούρτ, αλλά και ένας άλλος Γερμανός που τον έλεγαν Friz, ήρθαν **μετά** την κατοχή στο χωριό πολλές φορές και έμεναν σε σκηνές στη *Σωχώρα*. Λέγεται ότι ο Κούρτ έσκαβε μέσα στη σκηνή. Ίσως έψαχνε κάτι που είχε κρύψει την Κατοχή .

Άλλος ένας Γερμανός ήρθε στο χωριό και επισκέφτηκε τον Στρατάκη Γιώργη πατέρα του Στρατάκη Γιάννη (Αγρονόμου), γιατί είχαν γίνει φίλοι όπως είπε ο Γερμανός. Τον βορινό τοίχο του Φαρσαράκη Γιώργη, τον είχαν διαμορφώσει κατάλληλα και πρόβαλλαν ταινίες. Το περιεχόμενο των προβολών ήταν στρατιωτικό και πιο πολύ προπαγάνδας .

Οι γερμανικές μπότες (18)

Στο σπίτι του Ηγουμενάκη Μανόλη του Κων/νου (Μανόλα) έμεναν υψηλόβαθμοι Γερμανοί αξιωματικοί. Στην είσοδο του πόρτεγου, το τσιμεντένιο δάπεδο είχε φθαρεί από τις μπότες των

Γερμανών, που έπρεπε να χαιρετούν χτυπώντας τις. Κάθε μέρα ερχόταν ένας Πολωνός, που έμενε στου Παντελομανόλη και λεγόταν Filip και έβαφε της μπότες των Γερμανών αξιωματικών. Έδινε σοκολάτες στην αδελφή μου την Μαρία κρυφά, γιατί είχε και αυτός μια κόρη στην ίδια ηλικία με την αδελφή μου. Ένας Γερμανός έχει γράψει στον παραστάτη του τζακιού το όνομα του και ακόμα διακρίνεται το μικρό του όνομα, UWA .

Το πιθάρι με το λάδι (18)

Όταν ήρθαν οι Γερμανοί στο χωριό, ο πατέρας μου έσκαψε στο πόρτεγο του παππού μου και έκρυψε ένα πιθάρι με 300 οκάδες λάδι. Οι καλοθελητάδες όμως τον κατέδωσαν στους Γερμανούς. Οι Γερμανοί τον συλλάβανε και μετά από πολύ ξύλο και την προτροπή της μάνας μου να μην τον σκοτώσουν, τους είπε που το είχε κρύψει. Τον έβαλαν και μετέφερε το λάδι στα μαγειρεία και του πήραν και το πιθάρι.

Ο Αυστριακός αγρότης (18)

Στο σπίτι του Ηγουμενάκη Μανόλη (Μανόλα), έμενε και ένας ηλικιωμένος Αυστριακός που ξυπνούσε πολύ πρωί και βοηθούσε τον πατέρα μου να ταΐσει και να ποτίσει τα ζώα του. Έλεγε στον πατέρα μου ότι δε θα έπρεπε να μάθουν οι Γερμανοί ότι τον βοηθούσε, γιατί θα τον σκότωναν .

Η εκτέλεση των Βιαννιτών (19)

Μέσα Σεπτέμβρη του 1943 έγινε η μεγάλη εκτέλεση των αμάχων της Βιάννου από τους Γερμανούς. Στο εκτελεστικό απόσπασμα ήταν και Γερμανοί στρατιώτες που έμεναν στο σπίτι μας. Όταν επέστρεψαν, όπως μου περιέγραφε η μάνα μου, όλοι τους ήταν σαν αγρίμια και δεν μιλούσαν για πολλές μέρες.

Το βούι (18)

Όταν έφευγαν οι Γερμανοί τον Μάιο του 1945, ένα βόδι του πατέρα μου, μυγιάστηκε και του έφυγε. Το πιάσανε οι Γερμανοί στον Αϊ Γιάννη, το έσφαξαν και αφού αλάτισαν το κρέας του, το πήρανε μαζί τους στα Χανιά από όπου έφυγαν.

Το κάρο (22)

Ο Δοξαστάκης Γιώργης (Τζατζάς) είχε μάντρα στην *Κάτω Ρίζα*. Πήγε εκεί το μουλάρι του και το κάρο, για μην το επιτάξουν οι Γερμανοί. Οι Γερμανοί όμως, είχαν τους καλοθελητάδες και του πήραν το μουλάρι με το κάρο, αλλά και τον γιό του τον Νίκο που ήταν 14 χρονών, για να φροντίζει το μουλάρι. Ο Νίκος κουβαλούσε πέτρες από το *Βιγλί* στο αεροδρόμιο και χτύπησε στο πόδι. Δεν το φρόντισαν, έπαθε αγκύλωση και πέθανε κουτσός.

Τα σπιρτόξυλα (27)

Ο Μανόλης Γ. Μυρωνάκης ξεφούσκωνε τα λάστιχα των φορτηγών, που ήταν στην *Σοχώρα* βάζοντας σπιρτόξυλα στις βαλβίδες. Μετά από πολυήμερη παρακολούθηση, τον ανακάλυψαν οι Γερμανοί, τον έστησαν σε ένα τοίχο στο *Πανελλήνιο* και τον πετροβολούσαν με αυγά.

Το μουλάρι (13)

Μια εγγλέζικη βόμβα έπεσε πάνω από το πηγάδι της βρύσης στο αλώνι του Νικολακάκη Μανόλη (Νταγκούνα) και του σκότωσε το μουλάρι. Έτρεχε από το σπίτι του προς το *Πανελλήνιο* και φώναζε για μένα και για τον Σαβογιάννη έγινε ο πόλεμος, γιατί είχε σκοτωθεί εκείνες τις μέρες ο γιος του, Σαβάκης Μανόλης. Άλλες βόμβες είχαν πέσει στην *Σοχώρα*, εκεί που είναι σήμερα η εκκλησία της Αγίας Τριάδας και στην συκιά του Βασιλογιώργη.

Το στούκας που έπεσε στον κάμπο (24)

Όταν έπεσε το αεροπλάνο στον κάμπο, τρέξαν πολλοί χωριανοί από περιέργεια να δούνε το θέαμα. Πολλοί πήραν κομμάτια από το γερμανικό αεροπλάνο. Η Αθηνά Πετρομιχελάκη πήρε τον σκελετό του χειριστηρίου . Τον είχε τοποθετήσει στην αυλή τους και σαν παιδί παίζαμε κάνοντας τους πιλότους.

Τα λάστιχα για πάτους παπουτσιών (29)

Του Παπαδάκη Λάμπρου (Λαμπράκης) το καφενείο, οι Γερμανοί το χρησιμοποιούσαν σαν αποθήκη ελαστικών

αυτοκινήτων και μηχανημάτων. Οι πόρτες και τα παράθυρα είχαν παγιδευτεί με χειροβομβίδες .Ο Δαμιανάκης Νίκος (Καλούδης) κατάφερε και ασφάλισε την χειροβομβίδα της πίσω πόρτας και πήρανε πολλά λάστιχα. Μαζί με τον Μπιτζαράκη Γιάννη (Θεός) τα έκρυψαν στο νεκροταφείο του πάνω χωριού σε μνήματα που ήταν κενά. Τα έβγαζαν λίγα λίγα και έφτιαχναν σόλες για τα στιβάνια και παπούτσια .

Αλληλεγγύη (7)

Ο Γιώργης του Δημοσθένη Ηγουμενάκη, είχε βγάλει ένα σπυρί στο καλάμι του ποδιού του. Μια όρνιθα τον τσίμπησε και μολύνθηκε το πόδι του. Οι Γερμανοί αξιωματικοί που χρησιμοποιούσαν το σπίτι τους σαν λέσχη, τον μετέφεραν κάθε μέρα με μοτοσικλέτα στο Καστέλλι και του έκαναν αλλαγές και έγινε καλά. Η Δαμιανάκη Μαρία, η γυναίκα του Δαμιανάκη Νίκου (Καλούδη), είχε κακή γέννα και οι Γερμανοί γιατροί την βοήθησαν να γεννήσει τον γιό της Μανόλη το 1942.

Η Ρουσομαρία μεσολαβεί (28)

Μια μέρα οι Γερμανοί πήγαιναν μια ομάδα χωριανών μας αγγαρεία στο *Βιγλί*, για να σπούνε πέτρες. Ο Πετρουγάκης Κων/νος του Μιχάλη (Κωστής της Κόκκινης), όταν περνούσε από του Μπεγάκη, έστριψε δεξιά, για να πάει να δει αν λίχνισαν το στάρι στο αλώνι τους. Τον είδε ένας Γερμανός από πολύ μακριά και τον πυροβόλησε. Θραύσματα από την σφαίρα τον βρήκε στον αυχένα και έπεσε κάτω. Τον μετέφεραν στο σπίτι του και η Ρουσάκη Μαρία (Ρουσομαρία) μεσολάβησε στον Γερμανό φίλο της και τον χειρουργήσαν στο ιατρείο, που ήταν στου Στρατάκη Ζαχάρη κι έτσι σώθηκε.

Η Μαρία Νικολακάκη είχε παντρευτεί τον Χριστόφορο Παπαγιαννάκη. Έμαθε ότι οι Γερμανοί καταζητούσαν τον Γιώργη Πετρουγάκη (Γιώργη της Κόκκινης) και τον ειδοποίησε να κρυφτεί. Οι Γερμανοί δεν τον βρήκαν και συνέλαβαν τον αδελφό του Θεοχάρη. Τον ανάκριναν και αποφάσισαν να τον εκτελέσουν. Πήγαν οι δικοί του στην Ρουσομαρία που ήταν γείτονες και της ανέφεραν το γεγονός. Εκείνη ενημέρωσε τον

φίλο της Γερμανό για το συμβάν, κι εκείνος μεσολάβησε, ώστε να γλιτώσει ο Θεοχάρης Πετρουγάκης.

Ο δωσίλογος (30)

Στο σπίτι του Στρατάκη Μανόλη (Μάστορα) έμενε ένας Γερμανός αξιωματικός και ερχόταν ένας δωσίλογος από το Χαρασό και κατέδιδε στους Γερμανούς. Ο Στρατάκης Ζαχάρης (Στρατοζαχάρης) έβαζε την Στρατάκη Μαρία, την γυναίκα του Κωστή Ψυλλάκη και την Στρατάκη Πόπη, την γυναίκα του Γιάννη Σγουράκη από τα παράθυρα, τον ανηφορά και τα δώματα για να κρυφακούν τι έλεγαν . Ο Σρατάκης Ζαχάρης μετέφερε της πληροφορίες στην ομάδα του Πετρακογιώργη που ήταν μέλος. Ο Πετρακογιώργης βάπτισε το γιό του Στρατοζαχάρη, μετά την κατοχή, τον Θανάση (Νάσο).

Το ανάγλυφο και το όπλο (21)

Στο σπίτι του Δαβίδ Πετρομιχελάκη, οι Γερμανοί που μένανε εκεί πάνω, σε ένα μεγάλο τραπέζι με άμμο, κάνανε το ανάγλυφο της περιοχής που θέλανε να βομβαρδίσουν και έδιναν τις σχετικές οδηγίες στους αεροπόρους. Ένας Γερμανός καθάρισε το όπλο του, το λάδωσε και το άφησε στο περβάζι του παραθύρου. Μπήκε μέσα στο σπίτι, αλλά εκείνη την ώρα περνούσε ο Νίκος Δαμιανάκης (Καλούδης), είδε το όπλο και το πήρε. Οι Γερμανοί ενοχοποίησαν τον Δαβίδ και τον Χαράλαμπο Πετρομιχελάκη και μετά από ανακρίσεις, πείστηκαν ότι δεν ήταν αυτοί που το πήραν. Ανάκριναν όλους τους γείτονες και κατέληξαν στον Νίκο Δαμιανάκη (Καλούδη), γιατί τον είχαν δει να περνά από εκεί. Μετά από ανάκριση το παρέδωσε, αλλά εισέπραξε την ανάλογη αμοιβή, δηλαδή πολύ ξύλο.

Οι ανακρίσεις (20)

Οι Γερμανοί γενικά κακοποιούσαν τους κατοίκους δίχως οίκτο και σεβασμό για κανέναν, ούτε ακόμα για τις γυναίκες και τους γέροντες. Ειδικά όταν ανέκριναν, χρησιμοποιούσαν πολύ απάνθρωπες μεθόδους με πολύ ξύλο και ψυχολογική βία. ‘Όταν η μάνα μου ήταν σε προχωρημένη εγκυμοσύνη στον αδελφό μου

τον Κωστή, την ανέκριναν με το πιστόλι στον κρόταφο, αλλά το χειρότερο ήταν ότι την απειλούσαν ότι θα της έκοβαν την κοιλιά της και θα της έπαιρναν το παιδί.

Το σαμποτάζ στις Κόρες (27)

Στο *Κεφάλι* του Ηγουμενάκη Χαρίδημου, στις *Κόρες*, οι Γερμανοί είχαν τις αποθήκες των καυσίμων για τα αυτοκίνητα, αλλά και για τα αεροπλάνα του αεροδρομίου. Όλο το *Κεφάλι* είχε περιφραχθεί. Το σπίτι που υπάρχει εκεί το χρησιμοποιούσαν για να μένουν οι σκοποί που φύλασσαν τον περιφραγμένο χώρο μέρα νύχτα. Στο σπίτι, κάποιος Γερμανός ζωγράφος, είχε ζωγραφίσει κοπέλες με μαγιό, αλλά και ένα καροτσάκι με παγωτά. Ίσως αυτά τους έλειπαν περισσότερο. Οι τοιχογραφίες διατηρούνταν σε καλή κατάσταση, αλλά όταν κατέρρευσε η σκεπή, χάλασαν από το νερό της βροχής. Οι Εγγλέζοι σύμμαχοι οργάνωσαν το σαμποτάζ και έκαψαν τα καύσιμα. Οδηγό είχαν τον Παπαδάκη Φωκίωνα από τον Καρδουλιανό. Ο Φωκίων ήταν ο μοναδικός Έλληνας, που συμμετείχε στο σαμποτάζ και γι αυτό τον πήραν μαζί τους στην Μέση Ανατολή οι σύμμαχοι. Ο Φωκίων ήξερε το χώρο των καυσίμων από συναλλαγές που είχε με τους Ιταλούς και Γερμανούς, αλλά και επειδή τους έκλεβε καύσιμα. Όταν έφυγε ο Φωκίων, η γυναίκα του ήταν έγκυος και τράβηξε τα πάνδεινα από τις ανακρίσεις των Γερμανών. Οι εκρήξεις από τα καύσιμα ήταν πολύ δυνατές, οι φλόγες τεράστιες και η νύχτα γινόταν μέρα από τις λάμπεις. Την άλλη μέρα οι χωριανοί πήγαν στις *Κόρες*, πήραν τα άδεια σιδερένια βαρέλια των 180 και 300 κιλών και τα τσουλούσαν τρία τρία. Τα βαρέλια αυτά υπάρχουν ακόμα σε πολλά σπίτια. Τα χρησιμοποιούσαν για να αποθηκεύουν λάδι, δημητριακά, αλλά και για να φυλάνε τα προικιά των κοριτσιών.

Η έκρηξη από τον λύχνο (6),(32)

Ο Πρατικάκης Μανόλης και Χαράλαμπος του (Κυριακογιάννης), έκλεβαν βενζίνη από τα αυτοκίνητα των Γερμανών και τα φύλαγαν σε ένα βαρέλι στην αποθήκη του. Η μάνα τους Ευαγγελία, νόμιζε ότι τη νύχτα μπήκε κάποιος στην αποθήκη. Σηκώθηκε από το κρεβάτι της, άναψε τον λύχνο και πήγε να δει ποιος ήταν. Δεν είδε κανένα. Ήθελε όμως να δει αν έλειπε βενζίνη. Παραπάτησε ή πλησίασε πολύ κοντά τον λύχνο

και πήρε φωτιά η βενζίνη. Προσπάθησε να κυλίσει το βαρέλι προς τα έξω και ακολούθησαν εκρήξεις και φωτιά σε όλη την αποθήκη. Η Ευαγγελία κυριολεκτικά λαμπάδιασε και βγήκε από την αποθήκη τρέχοντας προς το *Κουτούτο*, που πριν αυτό έμενε η αδελφή της Σοφία . Δεν πρόλαβε όμως και κατέρρευσε. Το μισό χωριό σηκώθηκε από της εκρήξεις, καθώς και οι Γερμανοί. Απέναντι από του Κυριακογιάννη, έμενε ο Γωνιωτάκης Γιώργης, που έφτασε πρώτος και στην προσπάθεια του να βοηθήσει, άρπαξε κι εκείνος φωτιά. Η Ευαγγελία Πρατικάκη υπέκυψε από τα εγκαυμάτά της. Ο Γωνιωτάτης Γιώργης δεν υπέκυψε, αλλά έζησε μαρτυρική ζωή μη μπορώντας να δουλέψει και πέθανε πολύ νέος λόγω των εγκαυμάτων.

Οι αριθμοί μέσα στις παρενθέσεις παραπέμπουν στο ποιοι μου της διηγήθηκαν.

Η απόδραση από τις φυλακές

Από τις φυλακές Αβέρωφ της Αθήνας, το 1941, απέδρασαν οι:

Κουμπενάκης Βασίλης

Στρατάκης Χαράλαμπος

Παπαδοργιωργάκης Λευτέρης

Πεσόντες στον Ελληνοϊταλικό πόλεμο

Σαββάκης Εμμανουήλ του Ιωάννη, Στρατιώτης, 1941

Πήρε μέρος στον Ελληνοϊταλικό πόλεμο του 1940-1941. Πήρε μέρος στις μάχες του Αλβανικού μετώπου. Μια βόμβα ιταλικού αεροπλάνου έπεσε δίπλα του και τον έκανε κομμάτια σε μια ρεματιά της Κλεισούρας στις 28-1-1941. Όταν έφυγε ο Σαββάκης για το μέτωπο, ήταν νιόπαντρος και άφησε πίσω του την γυναίκα του έγκυο. Μάταια περίμενε γράμμα από τον άνδρα της. Η μάνα του και η αδελφή του έκλαιγαν κρυφά από την Μαρία απαρηγόρητα. Για να τη γλιτώσουν από τους άγριους βομβαρδισμούς του χωριού από τους Γερμανούς από τις 20 έως 25 Μαΐου του 1941, την έκρυβαν σε μια σπηλιά στο *Κεφάλι* του Χαρίδημου Ηγουμενάκη, όπου παρέμεινε εκεί δίχως να γνωρίζει τον θάνατο του άνδρα της. Γέννησε την κόρη της εκεί και μετά

της είπαν ότι ο άνδρας της είχε σκοτωθεί . Η μάνα του ήταν η Αργυρή, το γένος Μανόλη Ηγουμενάκη. Η γυναίκα του ήταν η Μαρία, το γένος Ανδρέα Σμαριανάκη και η κόρη του είναι η Ευαγγελία, σύζυγος του Νίκου Σημαντηράκη. Αδέλφια του ήταν ο Μενέλαος και ο Χαράλαμπος Σαββάκης. Η Ευαγγελία, σύζυγος του Γιάννη Κοπιδάκη, ζούσε στο Ηράκλειο.

Πεσόντες στον Β παγκόσμιο πόλεμο

Στρατάκης Μιχαήλ του Εμμανουήλ, Χωροφύλακας, 1943
Υπηρετούσε στην Χωροφυλακή και σκοτώθηκε μαχόμενος στην Μαλακάσα Αττικής το 1943. Η μάνα του ήταν η Κατερίνα το γένος Μανόλη Πλευράκη. Αδέλφια του ο Γιώργης και η Βιργινία Στρατάκη.

Δαμιανάκης Γεώργιος του Ανδρέα, Ανθυπολοχαγός, 1944

Έλαβε μέρος στους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913 και στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο 1914-1918. Πολέμησε στη Μικρασιατική Εκστρατεία 1919-1922, σαν έφεδρος Ανθυπολοχαγός. Τον συλλάβανε οι Γερμανοί στο χωριό το 1943, τον μετέφεραν στην Αυστρία και τον έκαψαν στους φούρνους του στρατοπέδου συγκέντρωσης Μαουτχάουζεν το 1944, όπου ήταν κρατούμενος. Η μάνα του ήταν η Σοφία, το γένος Ιωάννη Πετρομιχελάκη. Η γυναίκα του ήταν η Ελένη, το γένος Γιάννη Παντελάκη. Κόρες του ήταν η Ευαγγελία, σύζυγος του Παντελή Δαβάκη, η Ελπινίκη, σύζυγος του Μανόλη Ποταμιανάκη, η Μαρία, σύζυγος του Απόλλωνα Πετροδασκαλάκη και η Ειρήνη, σύζυγος του Μιχάλη Μαρκάκη.

Ροβίθης Αλέκος του Μιχαήλ, Στρατιώτης, 1944

Επέστρεφε με καράβι από την Μέση Ανατολή. Το πλοίο που ήταν μέσα πολυβολήθηκε από Γερμανικό αεροπλάνο και σκοτώθηκε μαζί με άλλο ένας που ήταν στο κατάστρωμα. Η μάνα του ήταν η Ειρήνη το γένος Δημήτρη Πετρομιχελάκη. Τα αδέλφια του ήταν ο Γιάννης, ο Γιώργης, ο Μανόλη Ροβίθης. Η Όλγα γυν. του Λευτέρη Παπαδάκη, η Μαρία γυν. του Γιάννη Ασκορδαλάκη απο το Ηράκλειο και η Γεωργίας γυν. του Γιώργη Καβουσανάκη απο στους Σταμιούς.

Στρατάκης Βασίλης του Κανάκη Ανθυπολοχαγός 1944

Τον συνέλαβαν οι Γερμανοί στην Αθήνα το 1943 και τον μετέφεραν στην Αυστρία. Τον έκαψαν στους φούρνους του στρατοπέδου συγκέντρωσης Μαουτχάουζεν όπου ήταν κρατούμενος το 1944. Είχε αραβωνιαστή με την Αιμιλία Λιάσκου από την Αθήνα. Η μάνα του ήταν η Μαριόρα το γένος Νίκου Μπιτζαράκη Αδελφές του ήταν η Καλλιόπη Στρατάκη. Η Στυλιανή γυν. του Γιάννη Φαρσαράκη ,η Ευαγγελίας γυν. του Γιώργη Καρουζάκη, η Ιωάννα γυν. του Αντώνη Μαλιωτάκη .

Πλευράκης Γεώργιος του Εμμανουήλ Συνταγματάρχης 1945

Σπούδασε δάσκαλος αλλά κατετάγη στην Κρητική Φρουρά επί Κρητικής Πολιτείας το 1910. Πολέμησε και στους δυο Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913. Στον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο 1914-1918. Έλαβε μέρος στην Μικρασιατική εκστρατεία του 1919-1922 και έλαβε μέρος στις μάχες της Περγάμου και Μενεμένης όπου και τραυματίστηκε πολύ σοβαρά. Διετέλεσε Διοικητής των οχυρών Ρούμπελ και Καρατάς. Έλαβε μέρος στον Β παγκόσμιο πόλεμο 1940-1945. Ήταν διοικητής του 160 Τάγματος Εθνοφυλακής. Το αυτοκίνητο του έπεσε σε νάρκη στην περιοχή του Αι Γιάννη Ρέντη στον Πειραιά και σκοτώθηκε στις 6-1-1945. Η μάνα του ήταν η Μαρία το γένος Γιώργη Μησήνη .Η γυναίκα του ήταν η Καλλιόπη το γένος Βασίλη Μαραγκάκη. Παιδιά του ήταν ο Μανόλης, ο Λευτέρης, ο Βασίλης , και ο Γιάννης Πλευράκης. Αδέλφια του ο Μιχάλης Πλευράκης. Αδελφές του ήταν η Σοφία γυν. Μεταξάκη η Χρυσή γυν. του Ηρακλή Παπαδάκη από τη Βόνη και η Καλιόπη γυν. του Μιχάλη Σταφυλάκη επίσης από τη Βόνη.

Πεσόντες στον εμφύλιο

Δαμιανάκης Ανδρέας του Εμμανουήλ Στρατιώτης 1949

Υπηρέτησε στο 756 ΛΟΜ και σκοτώθηκε σε ενέδρα στη Κορώνη Καρδίτσας στις 9 Απριλίου 1949. Η μάνα του ήταν η Ειρήνη από την Αθήνα .Η αδελφή του Σοφία Δαμιανάκη , σκοτώθηκε από αδέσποτη σφαίρα στον εμφύλιο στην Αθήνα.

Πετρομιχελάκης Γεώργιος του Νικολάου Λοχίας 1949

Υπηρετούσε στο 528 ΤΠ και σκοτώθηκε στη Κοκκινιά Θεσπρωτίας στις 22 Ιουνίου 1949. Η μάνα του ήταν η Χρυσή το γένος Κωστή Ποταμιανάκη. Αδελφή του είναι η Αφροδίτη γυν. Γιάννη Πετροδασκαλάκη

Θύματα πολέμου Αποστολιανοί

Καλαιτζάκη Πόπη Την σκότωσε ένα Γερμανικό αυτοκίνητο στο δρόμο απέξω από το καφενείο του Παπαδάκη Λάμπρου το 1943. Ο Γερμανός οδηγός καταδικάστηκε γι αυτό.

Σαμπαθιανάκης Μανόλης Τον σκότωσε Γερμανικό αυτοκίνητο έξω από το εργοστάσιο του συνεταιρισμού το 1944.

Δαμιανάκη Σοφία Σκοτώθηκε από αδέσποτη σφαίρα την Αθήνα το 1946. Ο αδελφός της σκοτώθηκε το 1949 στον εμφύλιο.

Αιχμάλωτοι πολέμου

Παπαγιανάκης Χριστόφορος

Παπαδογιωργάκης Λευτέρης

Ανάπηροι β παγκοσμίου πολέμου

Αργυράκης Μανόλης τ. Γεωργ.

Βασιλάκης Μιχάλης τ. Κωνστ.

Δαμιανάκης Γιάννης τ. Εμμ.

Καρουζάκης Γιώργης τ. Βασ.

Σαμπαθιανάκης Μιχάλης τ. Ζαχ.

Κατάλογος

βιβλίων των τμημάτων και αντιστοίχων εις
Γενόμενες Αποστολές Τριετίας

Αρ. Τομ.	Όνομα εκδότη	Όνομα επιμ.	Έτος εξέδ.	Τίτλος
1	Εμμ. Σαββαΐου	Σωφ.	1913	Εφορεύει εν Αζερμπαϊτζάν
2	Μιχ. Σαμουδριανός	Σωφ.	1913	Αρμένικα " " "
3	Γεωργ. Χαρουφάν	Σωφ.	1906	" " "
4	Σωφ. Σαμουριάν	Σωφ.	1909	" " "
5	Μιχ. Βασιζάν	Κωνσ.	1906	" " "
6	Εμμ. Αρζουμάν	Σωφ.	1918	" " "
7	Γεωργ. Σαμουριάν	Αρζ.	1888	Αρμένικα εν Γερμανία (Αρμ.)
8	Βασ. Σαμουριάν	Κωνσ.	1906	" " " (Αρμ.)
9	Μιχ. Σαμουριάν	Σωφ.	1911	Εφορεύει εν Αρμενίαν
10	Αρζ. Γαβρίλ	Μυ.	1918	Εφορεύει εν Συρία
11	Εμμ. Σαμουδριανός	Κωνσ.	1864	Εφορεύει εν Γερμανίαν
12	Κωνσ. Χαρουφάν	Σωφ.	1934	" " " " "

Εν Αποστολῇ τῇ 18 Μαΐου 1946

Ἰ. Σαμουριάν

Ανάπηροι εμφυλίου πολέμου

Ηγουμενάκης Γιώργης τ. Νικ.

Βιβλιογραφία

Γενικές ιστορίες της Ελλάδας και της Κρήτης

Θεοχάρη Δετοράκη , Γιάννη Χρηστάκη-Γεωργίου Πατεράκη

Ιωάννου Γεωρ. Πλευράκη Γεωπόνος

Γεωργοοικονομική μελέτη του χωριού Αποστόλοι της επαρχίας
Πεδιάδος Νομού Ηρακλείου

Ειρήνη Ραπτάκη Δασκάλα Κατάστασης εμφανίουςα τους νεκρούς
και αναπήρους της κοινότητας Αποστόλων Πεδιάδος

Από διηγήσεις

(8, 30) Κων/νος Ν. Ψυλλάκης

(23, 24, 27) Κων/νος Π. Πετρομιχελάκης

(26) Δημήτρης Ν. Ηγουμενάκης (10) Αλίκη Κ. Στρατάκη

(8,29) Μάρκος Γ. Βασιλάκης (15) Μανόλης Κ. Σμαριανάκης

(31) Μανόλης Ι. Τσικαλάκης (12) Κωστής Ε. Ποταμιανάκης

(19) Χρυσή Ε. Ηγουμενάκη (11) Ειρήνη Α. Αργυράκη

Χριστούλα Ι. Δαμιανάκη (5, 21) Δημήτρης Δ. Πετρομιχελάκης

(18) Μανόλης Κ. Ηγουμενάκη (25) Μανόλης Ν. Δαμιανάκης

(20) Μαρία Ε. Ηγουμενάκη (22) Μαρία Γ. Δοξαστάκη

(17, 28) Μιχάλης Κ. Πετρουγάκης (6) Μαρία Χ. Πρατικάκη

(15) Θεοχάπης Γ. Πετρουγάκης (16) Τατιάννα Ι. Καλογεράκη

(7, 13, 28) Άλκης Δ. Ηγουμενάκης (14) Μανόλης Ν. Αργυράκης

(9) Λιλίκα Γ. Νικολακάκη (11) Ειρήνη Α. Αργυράκη

(32) Γιάννης Γ. Γωνιωτάκης

Χίλια ευχαριστώ σε όλες και όλους, που με βοήθησαν στην έρευνα μου αυτή. Η διόρθωση του κειμένου έγινε από τον δάσκαλο Βασίλη Δαμιανάκη και τον ευχαριστώ .

Φλεβάρης 2024

Μελέτη-έρευνα

Νίκος, Μανόλα, Ηγουμενάκης